

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КАТЕГОРІЇ ПРОСТІР В РОМАНІ УІЛЬЯМА ГОЛДІНГА "LORD OF THE FLIES"

Розанова О.А.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Шевчук Ю.О.

магістр, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Будучи однією з основних змістовних універсалій тексту і перебуваючи в тісному взаємозв'язку з такими поняттями як час і людина, простір є дуже інформативним для характеристики персонажа. На відміну від закритого простору, який виконує характерологічну функцію, пейзаж, будучи відкритим типом, не лише позначає місце дії, але і відображає настрій і внутрішні переживання персонажа. Відкритий простір, виступаючи контрастним або гармонійним фоном для почуттів і переживань, набуває важливої антропоцентричної функції. Пейзаж, безумовно, має виховний вплив на формування характеру персонажа, оскільки відображає місце, в якому виріс і сформувався герой (Кухаренко, 2018).

В процесі розвитку літератури як опис простору взагалі, так і пейзаж зокрема, перетерпіли зміни в своєму обсязі і функціях. Як відомо, текст разом з описом як одним з його структурних компонентів реалізує модальність суб'єкта мови. Висловлюючи власне ставлення до реальних проблем реального світу, автор художнього тексту використовує даний текст у якості носія свого бачення дійсності (Бочкова, 2007). Іншими словами, опис будучи текстовим елементом, завжди містить відношення автора до об'єкту мови. Саме тому опис відрізняється як наявністю слів з різною емоційно-оцінною коннотацією, так і насиченістю різними стилістичними прийомами, які свідчать про докладні авторські кваліфікації й оцінки.

Простір, або острів, як основне місце подій у романі У. Голдінга "Lord of the Flies", набуває особливого значення, бо саме він поступово змінює героїв, формує їхні характери та керує їхніми вчинками. Текст роману насичений описом відкритого простору (66% від загальної кількості описів), у даному випадку, природи острова, а саме таких його невід'ємних складових, як ліс, лагуна та море. Будучи переконаним у тому, що зло існує в кожній людині і проявляється при певних обставинах, Уільям Голдінг зображує поступові зміни, які зазнає острів після появи на ньому дітей. Для того, щоб зобразити острів "до" появи людини, автор змальовує увесь пейзаж у рожевих відтінках. Він передає красу острова, вживаючи числені повтори прикметника «*pink*» та його однокорінного іменника «*pinkness*», тим самим підкреслюючи його рожевий колір, який протягом всього твору зустрічається 40 разів, що

становить 19% від усієї кількості згадувань кольорів під час опису природи: «*The most usual feature of the rock was a pink cliff surmounted by a skewed block; and that again surmounted, and that again, till the pinkness became a stack of balanced rock projecting through the looped fantasy of the forest creepers*» (Golding, 2011: 23).

Для передачі усієї багатоманітності природи, Голдінг намагається якомога різноманітно зобразити найдрібніші відтінки світла і кольору. В романі «*Lord of the Flies*» присутні також такі кольори, як: зелений, що зустрічається 52 рази, і складає 25% від загальної суми кольорних згадувань; та блакитний, який використовується 29 разів, що становить 14%. Зробивши ретельний аналіз частотності використання кольорових описів під час зображення простору, виявилось, що зелений та блакитний кольори, в загальній сумі складають 39%, що є трохи менш половини всієї корольопозначальної лексики. Така висока частотність їх вживання пояснюється тим, що дані кольори при зображенні природи сприймаються адресатом як традиційні. В той самий час, рожевий та його однокореневі відтінки, які навпаки, зазвичай не є такими частотними в природі, становлять п'яту частину загальної кількості. В сумі ці три кольори складають три п'ятих усієї використовуваної в описі острова корольопозначальної лексики, де одна третина припадає на рожевий колір, що додає опису емоційного забарвлення та оцінки: «*Here the beach was interrupted abruptly by the square motif of the landscape; a great platform of pink granite thrust up uncompromisingly through forest and terrace and sand and lagoon to make a raised jetty four feet high*» (Golding, 2011: 6).

Спочатку острів здається райським місцем. Він переливається різними чарівними фарбами, грає світлом і тінню. Він зачаровує хлопчиків, адже навіть і гори, і камені на острові рожевого кольору. Автор з любов'ю та насолодою зображує острів, передаючи медові відтінки сонця та найдрібніші деталі оточуючої природи: «*The slope of the bars of honey-colored sunlight decreased; they slid up the bushes, passed over the green candle-like buds, moved up toward the canopy, and darkness thickened under the trees. With the fading of the light the riotous colors died and the heat and urgency cooled away. The candlebuds stirred. Their green sepals drew back a little and the white tips of the flowers rose delicately to meet the open air*» (Golding, 2011: 58).

Читач здатний зануритися в атмосферу того, що відбувається і, разом з Голдінгом і хлопчиками, насолоджуватися тишею та красою острова, адже, в описі автор здебільшого використовує лексику з позитивною конотацією. Так, наприклад, землю він порівнює з шоколадом: «*the chocolate-colored earth*», а морську воду з одним з найкрасивіших птахів у світі – з павичем: «*inside was peacock water*». В той час як сонце – це краплина золота: «*The sun in the west was a drop of burning gold*», «*the golden sun*», «*the growing slice of gold that lit them*», а легкий вітерець, що проноситься над лагуною, автор порівнює із грою-переслідуванням у маленьких кошенят: «*the breezes that ... had chased their tails like kittens*».

Проте на фоні нібито райського пейзажу, немов абсолютно дружнього та безпечного, Голдінг вміло використовує прийом нагнітання. Як вже зазначалося, острів спочатку змальовується у яскравих та теплих відтінках, на ньому переважають зелені, блакитні та рожеві фарби. Як відомо, ці кольори вважаються заспокійливими та приємними для людини. І коли Голдінг несподівано використовує в оповіданні жовтий та червоний колір, а також лексичні одиниці негативної семантики, це одразу ж створює атмосферу напруги, та читач здатний зрозуміти, що на нього чекають жахливі події: «... *a bird, a vision of red and yellow, flashed upwards with a witch-like cry; and this cry was echoed by another...*» (Golding, 2011: 1). В даному випадку, пейзаж виступає в ролі перемикача дії, тобто сигналізує про зміну дії. Його основною функцією стає створення фону для подій сюжету.

Сам острів з гостиного «рожевого» раю, перетворюється на страшну потвору, яка виснажує героїв нестерпною спекою вдень та лякає вночі. Автор акцентує увагу на пекучому сонці острова, яке створює нестерпну жару: «*Here and there, little breezes crept over the polished waters beneath the haze of heat. When these breezes reached the platform the palm fronds would whisper, so that spots of blurred sunlight slid over their bodies or moved like bright, winged things in the shade*» (Golding, 2011: 10). Певні стани природи так чи інакше співвідносяться з тими або іншими людськими почуттями і переживаннями, не дивлячись на значний варіативний об'єм переживань і асоціацій у різних людей. Автор використовує сталі асоціації для створення контрасту, який чинить безпосередню дію на читача. У цьому проявляється семіотична функція пейзажу, в основі якої лежить спільність відчуттів різних людей при сприйнятті схожих картин природи (Витрук, 2011).

Персонаж може знаходитися в гармонії або ж, навпаки, в дисгармонії з образом природи, в цьому проявляється двоспрямованість пейзажу. Тому пейзажні деталі часто використовуються для створення в творі певної емоційної атмосфери і як форма непрямого психологічного зображення, коли душевний стан героїв не описується прямо, а немов передається природі, що оточує їх. Іноді душевні переживання співвідносяться з тим або іншим станом природи (Есин, 2000).

Відповідно, на фоні чарівного та красивого острова, поява невідомого птаха – створює атмосферу напруженості, показуючи зміни природи одночасно з розвитком подій. У свою чергу, пейзаж бере участь у розкритті сюжету роману. Як відомо, природне середовище має здатність впливати на психіку людей. Воно може тиснути на героїв та пригнічувати їхню психіку. В цьому випадку можна говорити про психологічну функцію простору. Саме це й трапилося з хлопчиками. Потрапивши на острів, діти в романі поступово стають дикунами, де через відмежування від людського суспільства і всездозволеність вони поступово відмовляються від моральних цінностей: "*The sound of mock hunting, hysterical laughter and real terror came from the beach*" (Golding, 2011: 99). Ця умова має принципове значення, оскільки тільки

завдяки зміні просторово-часових співвідношень у житті маленьких героїв стають можливими ті події, які розгортаються на сторінках роману.

Хлопці опинились на острові немов у пастці, вони не можуть покинути його за будь-яких обставин. Таким чином, особливістю острова, як місця розгортання дії роману, стає те, що природа-острів для героїв не тільки відкритий, а ще й закритий простір. Будучи географічно ізольованим та не даючи хлопцям можливості комунікувати із зовнішнім світом, острів перетворюється не лише на закритий простір, а й стає своєрідним соціумом для хлопчиків. Проте закритий простір-острів був створений не героями роману, як зазвичай буває, а навпаки, він сам впливає на них та змінює їх.

Так, хлопці, не відразу, але намагаються відокремитися від природи, побудувавши куріні, але через неспроможність дійти згоди, куріні так і залишаються недобудованими. І згодом острів починає свою страшну гру, поступово роблячи з цілком благополучних дітей страшних дикунів. З настанням заходу настає і час страхів: «*The sun in the west was a drop of burning gold that slid nearer and nearer the sill of the world. All at once they were aware of the evening as the end of light and warmth*» (Golding, 2011: 43).

Острів та його природа в романі Голдінга представляється нам як окремий живий персонаж, саме тому в романі є “портретний” опис природи. І, як у кожного персонажа, у природи є свої скелети в шафі. Острів приховує багато таємниць за своєю невідомістю. Зовні він нагадує дракона: «*High over this end of the island, the shattered rocks lifted up their stacks and chimneys*» (Golding, 2011: 27).

Текстовий континіум дає можливість розуміння того, що острів умовно розділений на дві частини: перша частина – це примарний міраж, захищений лагуною, а на другу частину хлопчики потрапляють тільки тоді, коли йдуть полювати на звіра. І якщо на першій частині острова головний персонаж твору Ральф ще вірить в їх порятунок, то на другій, побачивши хвилі відкритого моря, він починає втрачати надію: «*Here, on the other side of the island, the view was utterly different. The filmy enchantments of mirage could not endure the cold ocean water and the horizon was hard, clipped blue. Down here you could follow with your eye the ceaseless, bulging passage of the deep sea waves... but here, faced by the brute obtuseness of the ocean, the miles of division one was helpless, one was—*» (Golding, 2011: 121).

Природа на цій частині острова кардинально відрізняється від звичної їм привітної і райської частини острова: «*They tried the forest but it was thick and woven like a bird's nest. <...> They were climbing a dangerous mountain, until the rocks became an uncompromising cliff, overhung with impossible jungle and falling sheer into the sea» (Golding, 2011: 128). Для посилення сприйняття відмінностей різних частин острова, крім детального опису темно-зеленого непрохідного лісу, автор детально описує вируюче похмуро-синє море, яке створює сильний контраст з райсько-рожевою частиною острова. «*The shore was fledged with palm trees. These stood or leaned or reclined against the light and their green feathers were a hundred feet up in the air. Behind this was the darkness*»*

of the forest proper and the open space of the scar... Out there, perhaps a mile away, the white surf flinked on a coral reef, and beyond that the open sea was dark blue. Within the irregular arc of coral the lagoon was still as a mountain lake— blue of all shades and shadowy green and purple» (Golding, 2011: 4).

Таким чином, можна простежити як опис природи відрізняється "до" появи дітей на острові і "після" взаємодії з ними. Події, що відбуваються на острові, впливають та змінюють природу острова під час взаємодії з людиною. З чаруючого, райського місця, на перший погляд цілком безпечного, острів перетворюється на невідоме, повне жахів місце. Та більш того, хлопці, будучи ізольовані на ньому, потрапляють у його пастку. В романі, не лише людина, в цьому випадку - діти, змінює природу, а й природа взаємодіє з хлопцями. Вона впливає на їхній емоційний стан, керує їхніми вчинками та вселяє їм страх. Острів у романі, будучи закритим простором для дітей, перетворюється на своєрідний символ соціуму і має можливість керувати вчинками людини. Так, за допомогою простору, У. Голдінг досягає своєї мети та передає основний концепт твору, а саме, що зло дійсно існує в кожній людині і що, головне – за будь-яких обставин залишатися людиною та намагатися придушувати своє зло, щоб співіснувати в суспільстві.

Список літератури:

Бочкова О.С. Модальность как фактор формирования художественного текста. Теория и практика общественного развития. Краснодар, 2007. № 1. С. 159-160.

Витрук О.А. Пейзаж как текстовое явление: на материале произведений англоязычных писателей XX-начала XXI вв.: автореф. дис. ... канд. фил. наук. Ростов-на-Дону, 2011. 25с.

Есин А. Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения: Учебное пособие. 3-е изд. М. : Флинта: Наука, 2000. 248 с.

Кухаренко В.А. Текст и его структура: учебное пособие. 2-е.изд. М.: ФЛИНТА, 2018.188с.
Golding W. Lord of the Flies (with a new introduction by Stephen King). U.K.: Faber and Faber, 2011. 225 p.